

Datum

2021-07-29

Vår referens

Paulina Franzén

Utvecklingssamordnare

paulina.franzen@malmo.se

Tjänsteskrivelse

Remiss från Justitiedepartementet - Snabbare lagföring - ett snabbförfarande i brottmål (SOU 2021:46) ASN-2021-8361

Sammanfattning

Arbetsmarknads- och socialnämnden har ombetts yttra sig gällande betänkandet Snabbare lagföring – ett snabbförfarande i brottmål SOU 2021:46. Betänkandet avser ett uppdrag att utreda ett permanent snabbförfarande i brottmål och andra åtgärder för en snabbare lagföring av brott.

Den försöksverksamhet med ett snabbförfarande i brottmål som pågår sedan januari 2018 har visat positiva resultat. Det föreslås att ett permanent snabbförfarande ska införas i landet 2023. De författningsändringar rörande bland annat tillgänglighetsdelgivning och strafföreläggande som möjliggör ett införande föreslås träda i kraft den 1 januari 2023.

Parallellt med försöksverksamheten för vuxna lagöverträdare har det bedrivits en försöksverksamhet med snabbare lagföring för unga lagöverträdare, dvs. personer under 18 år. Utredningen föreslås att denna försöksverksamhet ska utvidgas under 2022. Vidare föreslås en förtydligande reglering i lagen om unga lagöverträdare avseende skyndsamt delgivning av misstanke träda i kraft den 1 januari 2023.

Arbetsmarknads- och socialförvaltningen ställer sig positiv till betänkandets förslag.

Förslag till beslut

1. Arbetsmarknads- och socialnämnden godkänner yttrandet avseende Justitiedepartementets betänkande *Snabbare lagföring – snabbförfarande i brottmål (SOU 2021:46)*.
2. Arbetsmarknads- och socialnämnden skickar yttrandet till Kommunstyrelsen.

Beslutsunderlag

- Följebrev - Remiss från Justitiedepartementet - Snabbare lagföring - ett snabbförfarande i brottmål (SOU 2021:46)
- Remiss från Justitiedepartementet - Snabbare lagföring - ett snabbförfarande i brottmål (SOU 2021:46)
- Betänkande av utredning om Snabbare lagföring - ett snabbförfarande i brottmål (SOU 2021:46)
- G-Tjänsteskrivelse ASN 210826 Remiss från Justitiedepartementet Snabbare lagföring - ett

- snabbförfarande i brottmål SOU 2021:46
- Yttrande ASN 210826 Remiss från Justitiedepartementet Snabbare lagföring - ett snabbförfarande i brottmål (SOU:2021:46)

Beslutsplanering

ASN presidieberedning 2021-08-04

Arbetsmarknads- och socialnämndens arbetsutskott 2021-08-12

Arbetsmarknads- och socialnämnden 2021-08-26

Beslutet skickas till

Kommunstyrelsen

Ärendet

Arbetsmarknads- och socialnämnden har ombetts yttra sig gällande betänkandet *Snabbare lagföring – ett snabbförfarande i brottmål SOU 2021:46*. Betänkandet avser ett uppdrag att utreda ett permanent snabbförfarande i brottmål och andra åtgärder för en snabbare lagföring av brott. Den försöksverksamhet med ett snabbförfarande i brottmål som pågår sedan januari 2018 har visat positiva resultat. Försöksverksamheten har utökats 2021 till en mindre del i varje polisregion i landet. En utvärdering av Brottsförebyggande rådet har visat att verksamheten överlag fungerat bra och att handläggningstiderna förbättrats. Även Justitiekanslern har granskat försöksverksamheten och konstaterat att den fungerat väl.

Utredaren har haft i uppgift att bl.a. föreslå de åtgärder som behövs för att permanenta möjligheten att handlägga brottmål i ett snabbförfarande samt ta ställning till om den särskilda möjligheten att handlägga brottmål med lagöverträdare under 18 år i ett snabbförfarande bör permanentas. Det ingår inte i uppdraget att lämna förslag som gäller den straffrättsliga regleringen i brottsbalken.

Utredningens förslag

Det föreslås att ett permanent snabbförfarande ska införas i landet 2023. De författningsändringar som möjliggör ett införande föreslås träda i kraft den 1 januari 2023. Dessa rör bestämmelser som reglerar förundersökningen, delgivning och strafföreläggande, vilka blir permanenta och allmänt tillämpliga när snabbförfarandet införs i landet. Det föreslås vidare att Polismyndighetens, Åklagarmyndighetens, Rättsmedicinalverkets, Kriminalvårdens och Domstolsverkets uppgifter att samverka i snabbförfarandet ska regleras i förordning.

En särskild bestämmelse föreslås införas i rättegångsbalken som reglerar tingsrätternas deltagande i snabbförfarandet. Varje tingsrätt ska tillämpa ett snabbförfarande för att skyndsamt avgöra de brott som har handlagts i ett särskilt snabbförfarande under brottsutredningen, om det inte är olämpligt.

Utredningen föreslår att försöksverksamheten gällande snabbförfarande i brottmål avseende unga lagöverträdare ska utvidgas under 2022. Det finns dock inget behov av några författningsändringar med anledning av det. Vidare föreslås en reglering i lagen om unga lagöverträdare avseende skyndsamt delgivning av misstanke träda i kraft den 1 januari 2023. Det bedöms inte behövas några övergångsbestämmelser.

Beskrivning av snabbare lagföring

Snabbare lagföring bygger på tre delar:

– Arbetsätt

Arbetsättet innebär att polisen direkt i samband med ett brott genomför utredningsåtgärder, t.ex. förhör med den misstänkte och andra personer. Syftet är att förbättra kvaliteten och ge stöd och hjälp i utredningsarbetet. Det skapar också möjlighet till att polispersonal i yttre tjänst får återkoppling på sitt arbete. I många fall kan brottsutredningen avslutas direkt på brottsplatsen. Arbetsättet innebär att det går snabbt att utreda och lagföra enklare brott som t.ex. trafikbrott, tillgreppsbrott och narkotikabrott.

– Regelverk

I försöksverksamheten har ett särskilt tillfälligt regelverk tillämpats som möjliggjort snabbare lagföring i praktiken. Det handlar framför allt om möjligheten till tillgänglighetsdelgivning och utfärdande av strafföreläggandefullmakt. Vid tillgänglighetsdelgivning har det varit möjligt att ge besked till den misstänkte om en preliminär tid för huvudförhandling i tingsrätten. Det har möjliggjort en snabb domstolsprövning efter brottet och inneburit små möjligheter för den misstänkte att förhindra eller fördröja processen. Samtidigt har den misstänktes rättigheter tillvaratagits när det t.ex. gäller rätten till offentlig försvarare. Om den misstänkte har erkänt gärningen har han eller hon med en fullmakt för strafföreläggande kunnat lämna ett erkännande direkt som sedan legat till grund för att åklagaren ska utfärda ett strafföreläggande. Den misstänkte har därigenom kunnat lagföras snabbt.

– Samverkan

Samverkan bygger på ett administrativt samordnande mellan polis, åklagare och domstol. Även Kriminalvården och Rättsmedicinalverket har varit involverade i samverkan. Samverkan har bedrivits både lokalt och på nationell nivå. Samverkan har i stor utsträckning bidragit till att skapa en bra helhet och möjliggör en snabbare lagföring av enklare brott i praktiken.

Som utgångspunkt bör brott som är lätta och snabba att utreda ingå i snabbförfarandet. Det föreslås att det ska vara möjligt att inkludera nya brottstyper, t.ex. våld och hot mot tjänsteman eller våld och hot mot personal i offentliga miljöer. Lagöverträdare under 18 år ska inte ingå i snabbförfarandet utan i ett särskilt snabbförfarande för unga lagöverträdare.

Genomförande av permanent snabbförfarande

Polismyndigheten ska framöver ansvara för att samordna och leda verksamheten med Snabbare lagföring. Arbetet ska inledningsvis inrikta sig på införandet i hela landet och därefter övergå till ett fortsatt utvecklingsarbete. Samverkan är en viktig del och ska fortsätta att ske med myndigheterna och domstolarna på lokal och nationell nivå.

Konsekvenser

Införandet av ett permanent snabbförfarande i brottmål bedöms leda till flera brottsutredningar om enklare brott och därmed till fler brottmål i domstolarna men inte nödvändigtvis till ett ökat resursbehov eller ökade kostnader. En förutsättning för att snabbförfarandet inte ska leda till ökade kostnader eller negativa konsekvenser är att det styrs och organiseras på rätt sätt. Snabbförfarandet i sig innebär en bättre resursanvändning och en mer rationell hantering av mängdbrott hos polisen och domstolarna.

Snabbförfarande för unga lagöverträdare

Parallellt med försöksverksamheten för vuxna lagöverträdare har det bedrivits en försöksverksamhet i Stockholm sedan 2019 med snabbare lagföring för unga lagöverträdare, dvs. personer under 18 år. Förfarandet har utvärderats av Brottsförebyggande rådet och granskats av Justitiekanslern. I syfte att få ett bredare beslutsunderlag och genomföra förbättringar föreslås att försöksverksamheten ska fortsätta fram till utgången av 2024. Den samverkan som i dag bedrivs av den lokala polisverksamheten och socialtjänsten ska utvecklas. Samverkan ska i framtiden tydligare inkludera åklagare och domstol. Tingsrätten ska i försöksverksamheten prioritera samtliga brottmål i snabbförfarandet.

Snabbförfarandet är avgränsad till brottslighet som utreds inom ramen för en polisledd förundersökning enligt 23 kap. 3 § första stycket RB (sak av enkel beskaffenhet).

Arbetsmetoden är anpassad till lagföringsprocessen för unga. En central skillnad gentemot snabbförfarande för vuxna är att den helt bygger på arbetsmetod och samverkan. Ett syfte har varit att i praktiken förverkliga det som redan har beslutats i lag om skyndsamt i lagföringsprocessen för unga. Fokus har legat på polisens samverkan med socialtjänsten och att snabbt inleda brottsutredningen och hålla förhör med den unge. När polisen påträffar den unge vid en brottsplats eller i kort anslutning till brottet ska den genomföra långtgående förstahandsåtgärder. Om möjligt ska förhör hållas direkt på plats. På grund av det särskilda regelverk som gäller för unga lagöverträdare är det endast möjligt för de lindrigaste brotten. I många fall behöver den unge biträdas av en offentlig försvarare. Socialtjänst och vårdnadshavare ska normalt sett närvara vid förhör.

Flera bestämmelser är till för att skydda den unge samtidigt som de till viss del gör processen mer tidskrävande. Skyddsregler som t.ex. rätten till offentlig försvarare, närvaro och biträde av vårdnadshavare och socialtjänst, krav på förhørsformer osv. är angelägna. Dessa bör inte avskaffas för att uppnå en snabbare rättsprocess men innebär att åtgärder behöver vidtas för att i praktiken åstadkomma en snabbare lagföring.

Om förhör inte kan hållas ska det bokas direkt och berörda aktörer kallas. I praktiken har tidsgränsen i försöksverksamheten blivit cirka tio dagar. Kontakt med en jourhavande förundersökningsledare tas på telefon och på så sätt kan stöd och återkoppling ges direkt. Även om ett förhör inte kan hållas direkt finns det ofta andra utredningsåtgärder som kan och bör genomföras direkt, t.ex. förhör med andra personer och säkring av bevisning.

Om den misstänkte delges misstanke vid förhöret ska åtal enligt huvudregeln väckas inom sex veckor. På den tiden ska polisen slutföra förundersökningen och redovisa den till åklagaren som ska hinna ta ställning till åtalsfrågan eller överväga ett annat lagförings- eller handlägningsbeslut. Under samma tid ska socialtjänsten ta fram och redovisa sitt yttrande enligt 11 § LUL. Tidpunkten för förhöret spelar en avgörande roll för när en förundersökning kan avslutas och förhör med den unge behöver därför hållas så snart som möjligt. Samverkanslösningen när det gäller unga lagöverträdare bygger på att polisen och socialtjänsten i större utsträckning ska samordna och planera förhöret med den unge.

Skyndsamt delgivning av misstanke för den som är under 18 år

I försöksverksamheten har en del av arbetssättet varit att skyndsamt delge misstanke om brott och hålla förhör med den unge. Det finns redan bestämmelser om att en förundersökning mot någon under 18 år ska bedrivas skyndsamt men inte någon reglering om hur skyndsamt förhör ska hållas eller när den unge ska delges misstanke om brott. Det föreslås att lagbestämmelsen i 4

§ LUL kompletteras med ett krav på skyndsam delgivning av misstanke. Delgivning av misstanke om brott mot den som är under 18 år och som gäller brott på vilket fängelse kan följa ska ske så snart som möjligt efter det att misstanken har uppkommit och det kan ske utan men för utredningen. På det sättet tydliggörs vikten av att inte avvakta med att förhöra den unge och delge misstanke om brott.

Konsekvenser

Utredningen bedömer att snabbförfarandet i försöksverksamheten inte leder till några negativa konsekvenser eller risk för ett minskat genomslag av barnets rättigheter. Det huvudsakliga syftet med snabbare lagföring är att uppnå en snabb insats och reaktion vid brottslighet. För en ung person är det särskilt viktigt. En snabb lagföring medför ett snabbt samhällsengripande med möjlighet till vård och stöd. Därutöver innebär en snabb reaktion att omgivningen, t.ex. vårdnadshavarna, får vetskap om den unges problem. En faktor som förväntas bidra till ett bibehållet skydd för barns rättigheter är att en polisiär förundersökningsledare kopplas in i ett mycket tidigt skede. Poliser i yttre tjänst som har kontakt med barn har därigenom ett bättre stöd än annars.

Att skapa ökad enhetlighet mellan de geografiska områdena bidrar också till ett större genomslag av barns rättigheter. En förutsättning är att den fortsatta försöksverksamheten organiseras på rätt sätt och att Polismyndigheten vidtar nödvändiga utbildnings- och fortbildningsinsatser för personalen. Särskilt centralt är förutsättningarna och formerna för förhör med unga personer och omfattningen av rätten till offentlig försvarare och vårdnadshavarnas medverkan.

En fortsatt försöksverksamhet och utvidgning förväntas inte leda till några kostnadsökningar. Det kan dock leda till en ökad ansträngning för Polismyndighetens verksamhet. Förutsättningar för en fortsatt försöksverksamhet och utvidgning är till viss del beroende av om berörda kommuner är villiga att delta. Försöksverksamheten är, för kommunernas del, i stor utsträckning inriktad på metod- och samverkansfrågor. Snabbförfarandet innebär inte ett krav på en ökad ambitionsnivå för kommunerna eller andra uppgifter än vad som redan följer av lag. Ett bättre resultat skulle däremot kunna förväntas med en ökad finansiering och andra krav för kommunerna eller andra mer systemövergripande reformer.

Förslaget om ett krav på skyndsam delgivning av misstanke förväntas inte leda till några negativa konsekvenser för barn. Delgivning av misstanke innebär att den unges ställning som misstänkt formaliseras. Därmed ges bättre förutsättningar att i praktiken tillvarata sitt försvar eftersom den unge i ett tidigare skede bl.a. får rätt till offentlig försvarare och rätt till insyn i förundersökningen.

Förslaget bedöms inte leda till några betydande kostnadsökningar eller negativa konsekvenser. Regleringen syftar till att förverkliga intentionerna om skyndsamhet enligt den nuvarande ordningen. Principerna om skyndsamhet för ungdomsären den tillämpas i dag inte på det sättet som ursprungligen avsetts. Förslaget innebär därför en höjd ambition för utredning av ungdomsbrottslighet jämfört med vad som i praktiken tillämpas i dag och kan därför kräva en omfördelning av resurser inom Polismyndigheten och ett behov av stärkt kompetensförsörjning.

Förvaltningens övervägande

Förvaltningen ställer sig positiv till utredningens förslag. En snabbare lagföring som samtidigt bibehåller kvalitet och rättssäkerhet är viktig för att säkerställa samhällets tillit till rättsväsendet.

Förvaltningen har särskilt övervägt de förslag som rör unga lagöverträdare. Det är positivt med en fortsatt försöksverksamhet för att få ett bättre underlag för beslut om förbättringsåtgärder.

En snabb reaktion från vårdnadshavare såväl som samhället i ett tidigt skede av en negativ utveckling samt en mer effektiv lagföringsprocess bidrar till att ungdomar i behov av stöd och vård snabbare kan få insatser som motverkar en fortsatt kriminalitet. Det är viktigt att beakta att kravet på en skyndsam lagföring i sin tur ställer krav på att socialtjänsten ges förutsättningar att kunna utföra sina uppgifter, exempelvis ifråga om att med kort varsel kunna medverka vid förhör. Det är viktigt att de särskilda skyddsåtgärder som finns för barn och unga i rättsprocessen inte åsidosätts för att åstadkomma en snabbare lagföring.

Förvaltningen välkomnar särskilt det fortsatta tydliga fokuset på samverkan mellan polis och socialtjänst som en central del i förfarandet, vikten av kompetens att möta målgruppens särskilda behov samt även avsikten att tydligare inkludera åklagare och domstol.

Konsekvenser för barns rättigheter

Förvaltningen instämmer i betänkandets bedömning av konsekvenserna för barns rättigheter. Förslagen bedöms kunna bidra till att barns och ungas rättigheter stärks genom ett mer effektivt förfarande som ger barn och unga snabbare tillgång till stöd och åtgärder som motverkar en fortsatt kriminalitet och negativ utveckling.

Konsekvenser för jämställdhet

Män och pojkar är överrepresenterade i brottsstatistiken, därför berörs de i större utsträckning av utredningens förslag. En enhetlig process som utvidgas att omfatta hela landets polisregioner ger ett likvärdigt förfarande oavsett kön vilket bidrar till jämställdhet.

Ekonomiska konsekvenser

Utredningens förslag bedöms inte innebära några ekonomiska konsekvenser för arbetsmarknads- och socialförvaltningen.

Ansvariga

Petra West Stenkvist Enhetschef

Britt-Marie Pettersson Förvaltningschef